

Bokanmeldelse

Anne Kvale Havig

Nora Sveaass

Menneskerettighetsutvalget i Norsk Psykologforening



Peter Elsass | **Håndbog i kulturpsykologi – et fag på tværs** København: Gyldendal, 2003

Peter Elsass' bok er en murstein på hele 685 sider. Tyngden til tross, den er langt fra tung å lese, den er fengende og stort sett lettlest. Boka rommer en fantastisk mengde kunnskap og vitenskapelige referanser, kombinert med et imponerende tilfang av assosiasjoner, innfall og historier, ofte humoristiske, alle sentrert rundt det store temaet psykologi og kultur – i vid forstand. Gjennom hele boka flettes det inn historier, oftest erfart eller samlet av forfatteren selv, som konkretiserer og eksemplifiserer. Slik gis leseren et langt mer flerdimensjonalt bilde enn det som vanlig er i fagbøker.

I et kapittel om etniske forsvarsmekanismer gjengir forfatteren følgende historie:

«På bedste gavtyvemaner har arhuacoerne (en indianergruppe i Columbia) formået at tilpasse sig. For eksempel bærer mange af indianerne en snor om halsen. De har hørt missionærene fortælle, at selvmordere ikke kan blive begravet i indviet jord. Indianerne siger, at hvis de kommer i himlen, når de dør, og det viser sig at være et dårligt sted at være, kan de jo altid slippe ud igen ved at vise snoren frem og sige, at de har hængt sig» (s. 190).

Som leser må en hele tiden reorientere seg – hvor er vi nå? – hvor beveger vi oss? Hvorfor kommer dette nå? Av og til kan noen resonnementer bli litt uklare, vi føres inn i spennende argumentasjon, av og til mister en litt oversikt, men så ledes en ut igjen og det hele føyer seg inn i en spennende helhet.

Boken er delt i fire hoveddeler, samt et omfattende appendiks med praktiske henvisninger. I første del, *Introduksjon*, fremgår det at kulturpsykologien kritiserer psykologien for å lukke seg inn i det indre, i personligheten, uten å ta tilstrekkelig hensyn til det ytre, nemlig kulturen og det sosiale rom. Kulturpsykologi er studiet av hvordan kulturelle tradisjoner og forskjellige former for sosial praksis regulerer, uttrykker og omformer den menneskelige psyke. Faget har tre områder: studiet av avgrensede kulturelle grupper, sammenligning av forskjellige kulturer og utforskning av samspillet mellom forskjellige kulturer i en større sosial og politisk sammenheng. Kulturpsykologien engasjerer seg spesielt i å bekjempe ulikheten og volden i den store verden, og i kampen for menneskerettighetene.

Den andre delen, *Teori, begreper og analyse*, skildrer ulike kulturers måte å reagere på de mange forskjellige former for menneskelig lidelse. Vold settes inn i en global sammenheng, der man gjennom å analysere vår måte å snakke om og forholde oss til vold på, ser at den internaliseres og gjøres til et personlig anliggende. Resultatet av denne volden blir et stort antall flyktninger og torturoverlevende. I emigrasjonen og flukten ligger det et spenningsforhold mellom lengselen etter hjemlandet og drømmen om fremtiden. Følelser av nostalgi og hjemlengsel kan bli så sterke og overveldende at de i møte med det nye og fremmede kommer til uttrykk som rasisme, en rasisme man ofte misvisende kaller etnisitet. Men immigrasjon gir også andre og nye måter å fortolke og forstå psyke og somatikk på.

Et eksempel omhandler selvbevissthet og spiritualitet hos forfulgte og torturerte tibetanske buddhister. Her blir smerten og ettervirkningene innskrevet i religiøse og kulturelle sammenhenger som er større enn menneskene selv. Smerten synes lettere å bære. Den fysiske kroppen og de ulike sykdomsbildene kan ikke atskilles fra den sosiale, kulturelle og psykologiske konteksten.

Diagnostisering, behandling og forebygging er tema for bokens tredje del. En kulturfølsom behandling krever at vi ikke blindt overfører vår vestlige sykdomsoppfattelse og våre diagnosesystemer. Tre firedeler av verdens befolkning lever i hva vi definerer som ikke-vestlige kulturer, og mer enn 90 % er ikke kjent med våre vestlige psykologiske begreper. Elsass argumenterer for en traumeoppfattelse som rekker utover den tradisjonelle posttraumatiske stresslidelse. Avslutningsvis minnes vi om at kulturpsykologien tilbyr bredt anlagte psykososiale intervensjoner, som forebygging, internasjonalt hjelpearbeid og konfliktløsning.

Bokens siste del omhandler *Evaluering og forskning*. Det er viktig at kulturpsykologien evner å gi et teoretisk og vitenskapelig grunnlag for psykososiale intervensjoner. Men som det påpekes med eksempler fra Kosovo og Grønland, kan man som kulturpsykolog komme til å bruke for mye tid på prosjektbeskrivelser og evalueringer. Kulturpsykologien skal være dynamisk, bevegende og igangsettende. Den skal gi plass for entusiasmen som er nødvendig når man snakker for andre.